

Politik Bilim

‘İnovasyon’a Türkçe karşılık...

Aykut Göker

<http://www.inovasyon.org>

İngilizce ‘innovation’ karşılığı olarak ‘inovasyon’ sözcüğünün TTGV ve TÜBİTAK gibi kuruluşlarca kullanılmaya başlandığı 1990’lı yılların başından bu yana konuyla ilgili hemen her toplantıda bu terime Türkçe karşılık bulma meselesi de gündeme gelmiş ve uzun uzadıya tartışılmıştır. Ulusal İnovasyon Girişimi Çalışma Grupları’nın bir kısım üyeleri arasında da şu anda benzer bir tartışma cereyan ediyor. Tartışmayı tetikleyen, Girişim’in Proje Koordinatörü Selçuk Karaata’nın TDK’nın ‘inovasyon’a Türkçe karşılık bulduğunu üyelere duyurması oldu. TDK’nın bulduğu karşılık ‘**yenileşim**’...

Öncekilerde olduğu gibi, bu son tartışma da, ‘innovation’ bir iktisat terimi olarak kullanıldığında sözcüğe yüklenen anlamı, bulunan Türkçe karşılığının karşılıyıp karşılmayacağı noktasında kilitlenmiş gibi gözüküyor. Zâten, bu sözcüğün ‘inovasyon’ biçiminde dilimizde de kullanılmaya başlaması bir terim olarak taşıdığı anlam nedeniyledir ve neyi ifade ettiği de, “**Frascati Ailesi**” olarak bilinen bir dizi elkitabında ortaya konmuş durumdadır. Bu elkitapları, OECD üyesi ülkelere bilimsel ve teknolojik faaliyetleri ölçmede yol göstermek üzere hazırlanıyor ve bu ülkelerin ARGE istatistiklerini toplamada kazanmış oldukları ortak deneyime dayanıyor. Bu ailenin en çok bilinen elkitapları ARGE faaliyetlerinin ölçümü ile ilgili olan **Frascati Elkitabı** (*Frascati Manual*); inovasyon faaliyetlerinin ölçümü ile ilgili olan **Oslo Elkitabı** (*Oslo Manual*); ve bilimsel/teknolojik faaliyetlerde bulunan beyin gücünün ölçümü ile ilgili olan **Canberra Elkitabı**’dır (*Canberra Manual*). Bu ailenin, ‘patentler’ ve ‘teknoloji ile ilgili dış ödemeler dengesi’ gibi diğer bilim ve teknoloji göstergelerinin ölçüm yöntemlerini gösteren elkitapları da var.

Bu elkitaplarının en önemli özelliği, ölçme konusu olan faaliyetlerin tanımlarını ve bu tanımlara giren faaliyetlerin sınırlarını bütün ayrıntılarıyla ortaya koymalarıdır. Ne tür faaliyetler ARGE ve/veya inovasyon faaliyeti sayılır; ne tür faaliyetler bu kategorilere girmez; bunlar, herhangi bir tereddüde yer bırakmamak üzere, örnekleriyle birlikte açıklanmıştır. Örneğin, hangi tür yazılım faaliyetlerini, ‘yazılımda ARGE’ olarak değerlendireceğiz; yazılım şirketlerinin rutin yazılım faaliyetleri ile ARGE faaliyetleri arasında sınır nereden geçer; bunların yanıtlarını Frascati Elkitabı’nda bulmak mümkündür.

Önemli olan bir başka nokta, ölçme konusu olan bilimsel/teknolojik faaliyetlerin tanımlarının ve sınırlarının zaman içinde değişmesi; daha doğrusu, bunları değiştirme ihtiyacının ortaya çıkmasıdır. Bu ihtiyaca yanıt vermek üzere söz konusu elkitaplarının gözden geçirilmiş ya da genişletilmiş yeni baskıları yayımlanmaktadır. Hâlen Frascati Elkitabı’nın 2002’de yayımlanan 6’ncı baskısı (*edition*), Oslo Elkitabı’nın ise, 2005’te yayımlanan 3’üncü baskısı yürürlükte.

Konumuzla ilgili olduğu için hemen belirteyim: Oslo Elkitabı’nın 3’üncü baskısında, ‘inovasyon’ tanımı genişletildi; 2’nci baskısındaki “*teknolojik ürün inovasyonu*”nun yerini yeni baskıda “*ürün inovasyonu*”; “*teknolojik süreç (proses) inovasyonu*”nun yerini ise, “*süreç inovasyonu*” aldı. Ayrıca, 2’nci baskıdaki “*organizasyonel inovasyon*” bir inovasyon tipi olarak yerini korurken; buna, yeni baskıda, yeni bir inovasyon tipi daha eklendi: “*Pazarlama inovasyonu*”. İnovasyon tanımı niçin genişletildi; bu ayrı bir yazının konusu...

Bunları yazmamdaki amaç, sözcüğe Türkçe karşılık bulunmasına karşı çıkmak değil; bu yapılsa, vicdanı en çok rahatlayacak olanlardan biri benim. Amacım küçük bir hatırlatma:

lke olarak hâla, başka ulusların mimarı oldukları bilimsel ve teknolojik gelişmeleri ve toplumsal etkilerini ölçüp çözümlenebilmek ve kontrol altında tutmak için buldukları yeni kavramların ördüğü bir dünyaya ayak uydurmaya çalışanların arasındayız; o dünyayı kavramlarıyla, terimleriyle birlikte üretenein arasında değil... Diyorum ki, bir yandan da, bunun tarihsel, toplumsal, kültürel, siyasî nedenlerini sistemsel bir bütünlük içinde ortaya koysak ve hep birlikte o nedenlerin üzerine de gitsek...

CBT. 27 Nisan 2007